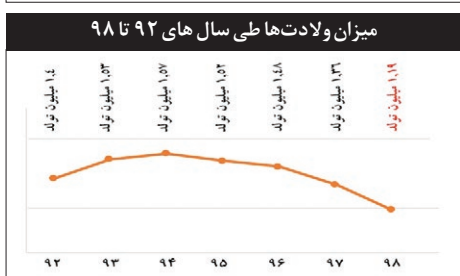
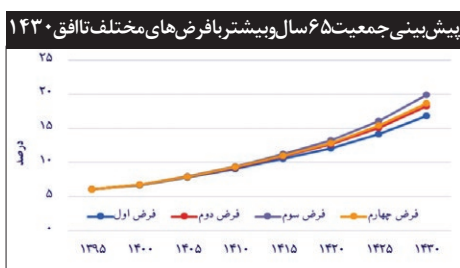

ناگامی سیاست‌های جمعیتی

دولت سیزدهم در مواجهه با خطر صفر شدن نرخ رشد جمعیت و افزایش جمعیت سالخورده‌گان چه خواهد کرد؟

به صورت بن کالا، اختصاص بسته بهداشتی. درمانی رایگان، پوشش کامل بیمه‌ای برای درمان ناباروری، مرخصی ۹ ماهه همراه با حقوق برای مادر و مرخصی استحقاقی دو هفته‌ای برای پدر، اهدای سکه بهار آزادی به مادران برای تولد فرزند، افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان مادر، فراهم آوردن امکان حضور منعطف و کاهش ساعات کار موظف در دوره شیردهی، حق عائله‌مندی، اعطای مشوق‌های مالیاتی، پرداخت وام قرض‌الحسنه «فرزند» و... همه و همه طرح‌هایی است که با هدف تشویق به فرزندآوری مصوب شده اما اجرای نصف نیمه آن‌ها از یک سو، و بی‌اعتمادی اجتماعی به این مصوبات از سوی دیگر نتوانسته شیب نرخ رشد جمعیت را صعودی کند. تازه‌ترین اقدام در این حوزه طرح «جوانی و جمعیت خانواده» است که در مجلس تصویب شد اما به دلیل برخی ایرادات شورای نگهبان، در مرحله اصلاح است؛ طرحی که مشوق‌های خوبی برای ازدواج و فرزندآوری دارد اما معلوم نیست می‌تواند ما را از این وضعیت بحران خارج کند یا خیر. دولت سیزدهم هم در این حوزه مسئولیت سنگینی بر دوش دارد و باید دید چه راهکاری برای این موضوع اتخاذ خواهد کرد. فراموش نکنیم که بسیاری از کشورهای جهان همچون چین، ژاپن، روسیه، دانمارک و فرانسه، خیلی زودتر از ما برای آینده جمعیتی خود برنامه‌ریزی کرده‌اند تا در سال‌های نه چندان دور، کشوری سالخورده و فاقد نیروی کار جوان نباشند.

۱۲ درصد (۱۷۰ هزار مورد کمتر) و در مقایسه با سال ۱۳۹۳، ۲۲ درصد کاهش را نشان می‌دهد که کمترین میزان ولادت طی ۱۰ سال اخیر است.

سیاست‌ها و برنامه‌های بی اثر
مروری بر سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی طی سال‌های گذشته، نشان می‌دهد که مسئولان اجرایی و قانون‌گذار در کشور هم به اهمیت موضوع جمعیت آگاه بوده‌اند، اما خروجی کار نشان می‌دهد این سیاست‌گذاری‌ها نتوانسته موثر باشد. در کشور همگام با فراز و نشیب‌های سیاست‌های جمعیتی، رشد جمعیت نیز تغییر یافته است. به این ترتیب که با اعمال برنامه‌های تنظیم خانواده رشد جمعیت کشور از سال ۱۳۴۶ تا شروع انقلاب اسلامی روندی کاهنده داشت اما پس از انقلاب اسلامی با اجرای سیاست‌های تشویق مولود رشد جمعیت افزایش یافت به طوری که در دهه ۱۳۵۵-۱۳۶۵ به یک‌باره به رشدی نزدیک ۴ درصد رسید که در تاریخ کشور بی‌سابقه بود. پس از آن مجدداً با سر گرفتن سیاست‌های تنظیم خانواده از سال ۱۳۶۸ رشد جمعیت کاهش یافت و از ۳/۹ درصد در دهه ۱۳۵۵-۱۳۶۵، به ۱/۶۱ درصد در دهه ۱۳۷۵-۱۳۸۵ رسید. پس از آن دوباره در آغاز سال ۱۳۸۹، اجرای سیاست تشویق مولود اجرایی شد و در سیاست‌های کلی جمعیت برنامه ششم توسعه نیز افزایش میزان باروری کل مورد تأکید قرار گرفت. طرح «صندوق آتیه» (واریز یک میلیون تومان به حساب فرزند متولد شده و تداوم پرداخت به صورت سالانه ۱۰۰ هزار تومان)، پوشش بیمه اجباری درمان رایگان مادر و کودک از ابتدای بارداری، اختصاص سبد تغذیه رایگان ماهانه

جمعیت ایران و متوسط رشد سالانه آن: ۱۳۳۵-۱۳۹۵ (منبع: مرکز آمار ایران)		
سال	جمعیت	متوسط درصد رشد سالانه (میانگین دوره)
۱۳۳۵	۱۸/۹۴۵/۷۰۴	-
۱۳۴۵	۲۵/۷۸۸/۷۲۲	۳/۱۳
۱۳۵۵	۳۳/۷۰۸/۷۴۴	۲/۷۱
۱۳۶۵	۴۹/۴۴۵/۱۰	۳/۹۱
۱۳۷۵	۶۰/۵۵۵/۴۸۸	۱/۹۶
۱۳۸۵	۷۰/۴۹۵/۷۸۲	۱/۶۲
۱۳۹۰	۷۵/۱۴۹/۶۶۹	۱/۲۹
۱۳۹۵	۷۹/۹۲۶/۲۷۰	۱/۲۴
۱۳۹۹	۸۴/۷۰۵/۲۵۴	۰/۷

شیب منفی میزان باروری کل در کشور							
سال	۱۳۸۰-۱۳۷۶	۱۳۸۵-۱۳۸۱	۱۳۹۰-۱۳۸۶	۱۳۹۵-۱۳۹۱	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
میزان باروری کل	۲/۰۹	۱/۸۱	۱/۷۹	۲/۰۱	۲/۱	۲/۰	۱/۷

«تا ۲۰ سال دیگر، ایران ما کشوری سالخورده و فاقد نیروهای جوان کافی برای فعالیت در عرصه تولید و صنعت و خدمت است»؛ این یک وضعیت قرمز جمعیتی است که نه فقط حوزه اجتماعی بلکه تمام عرصه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور را هم تحت‌الشعاع قرار خواهد داد. بیش از یک‌سال است که درباره آن هشدار داده شده، اما به نظر می‌رسد برنامه‌ها و اقدامات برای جلوگیری از دچار شدن به این وضعیت، کارآمد نبوده است. در این گزارش در کنار مروری بر اقدامات صورت گرفته طی سال‌های اخیر، کمی نگاهمان را گسترده‌تر کرده‌ایم تا موضوع جمعیت را در یک بازه زمانی وسیع‌تر بررسی کنیم. گزارش‌های منتشرشده مرکز آمار ایران و پژوهشکده آمار (وابسته به مرکز آمار ایران) و همچنین اظهارنظرهای رسمی مسئولان کشور، منابع ما برای تهیه این گزارش بوده است.

۳ عامل مهم در روند رشد جمعیت

در ارزیابی میزان رشد جمعیت یک کشور، سه عامل مهم مدنظر قرار می‌گیرد: میزان مولید، میزان مرگ و میر، میزان مهاجرت‌ها به و از کشور. با توجه به نبود آمار قطعی و دقیق درباره میزان مهاجرت‌ها، معمولاً در پژوهش‌های جمعیتی عامل مهاجرت کم رنگ می‌شود و تمرکز روی دو مولفه دیگر است. درباره میزان مرگ و میر هم می‌توان به استناد گزارش‌های رسمی، ثابت کرد که در دهه‌های اخیر میزان مرگ و میر در ایران همواره در حال کاهش بوده که عواملی از جمله جوانی ساختار جمعیت و بهبود وضع تغذیه و پیشرفت بهداشت در آن موثر بوده است. بنابراین واضح است که مهم‌ترین عامل هشداردهنده و درباره آینده جمعیتی کشور، نرخ مولید است که به طور مستقیم با روند کاهشی ازدواج و فرزندآوری طی سال‌های اخیر مرتبط است.

کاهش نرخ رشد جمعیت تا نزدیکی صفر

گزارش‌های مرکز آمار نشان می‌دهد که نرخ رشد جمعیت کشور از ۳/۱ درصد در سال ۴۵ به ۱/۲ درصد در سال ۹۵ و ۰/۷ درصد در سال ۹۹ کاهش یافته است. علاوه بر آن طبق پژوهش انجام‌شده در پژوهشکده آمار، پیش‌بینی‌های ترسناکی درباره رشد جمعیت تا افق ۱۴۳۰ وجود دارد که حتی می‌تواند به صفر شدن نرخ رشد جمعیت کشور هم منجر شود. این در حالی است که بررسی‌های علمی نشان می‌دهد، برای برقراری توازن جمعیتی، باید نرخ رشد جمعیت سالانه ما ۲/۶ درصد باشد.

فرار از ازدواج، بی میلی به فرزند آوری

درباره چرایی نزولی شدن نرخ جمعیت کشور، پژوهش‌های متعددی انجام و دلایل آن احصا شده است: نگرانی از آینده، افزایش مشکلات اقتصادی، درآمد ناکافی، نداشتن مسکن، بالا رفتن سن ازدواج و محدود شدن طول دوره باروری، افزایش طلاق، افزایش مجردان قطعی، سقط‌های غیرقانونی، ارتباط مستقیم افزایش سطح تحصیلات و کاهش فرزندآوری، سرزنش‌های اجتماعی درباره افزایش تعداد فرزند و...

کمترین میزان تولد در یک دهه اخیر

نتیجه آن که در سال ۹۸، تعداد ولادت‌ها در کشور به کمترین میزان طی یک دهه اخیر رسید. نگاهی به داده‌های سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد در این سال، یک میلیون و ۱۹۶ هزار و ۱۳۵ مورد تولد در کشور به ثبت رسیده است که در مقایسه با سال گذشته

مرخصی ۹ ماهه همراه با حقوق برای مادر و مرخصی استحقاقی دو هفته‌ای برای پدر، اهدای سکه بهار آزادی افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان مادر، اعطای مشوق‌های مالیاتی، پرداخت وام قرض‌الحسنه و... همه و همه طرح‌هایی است که با هدف تشویق به فرزندآوری مصوب شده اما نصف نیمه اجرایی شده